

що породжує внаслідок вказівки норм права відповідні правові наслідки (юридичний момент).

Визнання системою права тих чи інших юридичних фактів залежить від волі держави, тому статусу юридичних і здатних впливати на певні правовідносини, змінюючи, встановлюючи та припиняючи їх, набувають лише ті факти, які закріплені в гіпотезі правової норми. Так, юридичні факти здатні впливати на правові відносини в суспільстві лише в разі, коли правотворчі органи пов'язали з їх настанням та існуванням виникнення певних наслідків.

Загалом можна зробити висновок, що правовідносини у Стародавньому Римі не виникали, змінювалися та припинялися випадково, а були зумовлені конкретними життєвими обставинами, які як залежали від волі людини (дії), так і не залежали від неї (події), тобто юридичними фактами. Саме на підставі юридичних фактів учасники правовідносин наділялися та позбавлялися прав та обов'язків. Крім того, юридичними фактами зумовлюють збільшення та зменшення обсягу цих прав та обов'язків.

Література

1. Savigny F. System des heutigen romisgen Rechts. – 2003. – Т. III. (Цит. по: Іоффе О.С. Правоотношение по советскому гражданскому праву // Иоффе О.С. Избранные труды по гражданскому праву. – М.: Статут, 2000).
2. Теорія держави і права / За ред. В.В. Копейчикова. – К., 1995.
3. Орач Є.М., Тищик Б.Й. Основи римського права. – К.: Юрінком Інтер, 2000.
4. Марецюла Т. Учебник римского гражданского права. – М., 1867.
5. Лубко І.М. Основи римського цивільного права. – Черкаси, 2006.
6. Орач Є.М., Тищик Б.Й. Основи римського права. – К.: Юрінком Інтер, 2000.
7. Підопригора О.А. Основи римського приватного права: Підруч. для студ. юрид. вузів та фак. – К.: Вентурі, 1997.
8. Дормидонтов Г.О. Система римского права. Семейное право. – Казань: Типо-литография Император. ун-та, 1915.
9. Хвостов В.М. Система римского права. Семейное право. Наследственное право. – М., 1909.
10. Пухан И., Поленова-Акимовская М. Римское право / Пер. с македон. В.А. Томсинова, Ю.В. Филиппова. – М., 1999; Покровский И.А. История римского права / Пер. с лат. под ред. А.Д. Рудокваса. – М., 1999.
11. Санфіліппо Ч. Курс римского частного права / Пер. з итал. под ред. Д.В. Дождева. – М.: БЕК, 2002.
12. Инститuciones Гая / Пер. с лат. Ф. Дыдынского; Под ред. В.А. Савельева, Л.Л. Кофанова. – М.: Юристъ, 1997.

УДК 347.122

М.В. Матійко

ІНФОРМАЦІЙНА ФУНКЦІЯ СУБ'ЄКТИВНОГО ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Необхідність розкриття соціальної цінності права, подальшого посилення захисту прав людини, підвищення ролі права в сучасному суспільстві зумовлюють науковий інтерес до дослідження функцій права. Функціональний аналіз

цивільного права вже не раз перебував у центрі уваги цивілістики. Зазначеній проблематиці були присвячені твори С.Н. Братуся, О.А. Гаврилова, О.В. Дзери, А.С. Довгерта, О.В. Кахановської, О.О. Красавчикова, Д.А. Липинського, О.М. Лоцихіна, С.Т. Максименко, Н.З. Полевого, М.Г. Проніної, Б.І. Пугінського, М.М. Расолова, А.Я. Риженкова, Р.О. Халфіної, Є.О. Харитоновна. Деякі з них присвячені аналізу поняття функцій цивільного права, їх структурі та класифікації (праці О.О. Красавчикова, С.Т. Максименко, М.Г. Проніної, Б.І. Пугінського, А.Я. Риженкова, О.Н. Садікова та ін.), інші стосуються проблем інформаційної функції цивільного права, інформаційних аспектів права взагалі (праці О.А. Гаврилова, В.Н. Кудрявцева, В.М. Лебедева, Д.А. Липинського, О.М. Лоцихіна, І.В. Москаленко, А.Г. Михайлянца, Н.М. Оніщенко, Н.З. Полевого, М.М. Расолова та ін.). Увага дослідників, як правило, зосереджується на характеристиці функцій окремих інститутів цивільного права або розгляді функцій права з наведенням прикладів з цивільного права. Перший та другий підходи є недостатніми для розкриття змісту функцій цивільного права. Відчувається потреба в дослідженнях, спрямованих на розкриття зв'язку суб'єктивного цивільного права, цивільних правовідносин, ефективності цивільно-правового регулювання з функціями даної галузі.

Враховуючи загальнотеоретичне розуміння функцій права, функції цивільного права можуть бути визначені як напрями впливу цивільного на суспільні відносини та соціальне призначення цивільного права. Функція цивільного права має свою структуру, яку складають зміст, об'єкт, суб'єкт та засоби її реалізації.

Інформаційна функція цивільного права може бути визначена як інформаційний напрям впливу цивільного права на суспільні відносини та інформаційне соціальне призначення цивільного права.

Суб'єктивне цивільне право є найважливішим елементом правового регулювання та відіграє важливу роль у його механізмі [1, с. 18], [2, с. 10]. Отже, воно є важливим засобом реалізації інформаційної функції цивільного права.

Суб'єктивне право визначається як "міра дозволеної поведінки уповноваженої особи, що забезпечується юридичними обов'язками інших осіб та належить їй для задоволення її інтересів" [3]. Суб'єктивне право є складним явищем, котре має свою структуру, може ділитися на частини, складатися з певних правомочностей, тобто окремих юридичних можливостей, що визначають у сукупності міру дозволеної поведінки особи. Суб'єктивне право відображає сьогодні соціальний стан людини й служить юридичним способом задоволення особистих і суспільних інтересів у їх взаємозв'язку і єдності. Будучи важливим чинником правового розвитку, суб'єктивне право формує потенціал активності громадян, створює передумови розширення волі людини [4, с. 2]. Суб'єктивне право є фундаментальним, основним елементом структури цивільного права, посідаючи визначальне місце в сучасних правових системах. Воно опосередковує дозвольно-диспозитивну сутність нормативно-правового регулювання, забезпечує волю та ініціативу учасників цивільного обігу [2, с. 1]. На думку В.Ф. Яковлева, серед системи юридичних засобів цивільно-правового регулювання основне значення

має його дозвільно-диспозитивний метод, опосередковуваний суб'єктивним правом [5, с. 66-67].

Називаючи право, що належить конкретній особі, суб'єктивним, ми тим самим відмежуємо його від права об'єктивного як сукупності правових норм. При цьому вживання терміна "суб'єктивне" не означає існування права у сфері ідеального (суб'єктивне право не менш реально, чим право об'єктивне), але має за свою мету зазначити належність цього права конкретному суб'єктові. Суб'єктивне цивільне право відрізняється від об'єктивного тим, що воно індивідуально, тоді як система цивільно-правових норм є позаособистісне утворення. Суб'єктивне право спирається на право об'єктивне. Саме об'єктивне право визнає за суб'єктом певні юридичні можливості, що становлять зміст його суб'єктивного права, і забезпечує їх своєю охороною. Крім того, об'єктивне право встановлює обмеження тих або інших юридичних можливостей особи для того, щоб гарантувати дотримання прав і інтересів інших осіб і суспільства в цілому.

Відправним, провідним елементом механізму правового регулювання виступають юридичні норми. Саме норма права містить загальну (абстрактну) програму (модель) поведінки суб'єктів, розраховану на невизначене коло осіб і невизначене число випадків реалізації. Іншим елементом механізму правового регулювання виступають правовідносини – конкретна модель поведінки для конкретних суб'єктів, програма дій у певній соціально-юридичній ситуації [6, с. 16]. Юридичні факти забезпечують перехід від загальної моделі прав та обов'язків до конкретної. Виникнення суб'єктивного цивільного права пов'язується цивільно-правовою нормою з наявністю або відсутністю передбачених у ній обставин (юридичних фактів). Отже, крім правової норми для виникнення суб'єктивного права потрібна також наявність певного юридичного факту або сукупності фактів (юридичного складу). Разом з тим існування в особи суб'єктивного права неможливо за відсутності в неї правосуб'єктності. Будь-які правовідносини можуть виникнути лише за наявності певних передумов. О.А. Красавчиков до них відносить норму права, правосуб'єктність та юридичний факт [7, с. 50]. Як зазначає Ю.К. Толстой, норма права та правоздатність, яку автор отожднює з правосуб'єктністю, називаються абстрактними або загальними передумовами правовідносин, юридичний факт – конкретною його передумовою [8, с. 3]. Оскільки відсутність зв'язку права та обов'язку, який йому кореспондується, позбавляє право істотного його елемента – забезпеченості і, таким чином, реалізація суб'єктивного цивільного права неможлива поза правовідносинами [9, с. 218], то з наведеного вище зрозуміло, що виникнення будь-якого суб'єктивного цивільного права є результатом взаємодії цивільно-правової норми, цивільної правоздатності і юридичного факту. Саме про наявність останніх інформує суб'єктивне цивільне право. Наявність, у свою чергу, юридичного факту теж має великий інформаційний потенціал. У підручнику з цивільного права за редакцією Є.О. Харитонова наводиться таке визначення юридичних фактів: "Юридичні факти – це обставини, з якими норми права пов'язують настання правових наслідків – встановлення, зміну, припинення або інші трансформації правовідносин" [10, с. 264].

Для механізму юридичного регулювання є характерним усвідомлення саме юридичних наслідків певних умов, фактів та вчинків. Психологічні форми усвідомлення такого зв'язку окремими індивідами, соціальними групами можуть бути різними, але логічний їх зміст єдиний: усвідомлення дійсних або можливих, бажаних або небажаних юридичних наслідків певної поведінки. Передбачення особою можливих наслідків, що настануть з появою певного юридичного факту, є важливою умовою для здійснення нею захисту прав та виконання юридичних обов'язків. Суб'єкт права на основі закріплених у нормі юридичних фактів з високим ступенем вірогідності може скласти прогноз тих наслідків, які мають настати, якщо він своїми діями "матеріалізує" дану нормативну модель факту [11].

На думку В.Б. Ісакова, у сфері права люди не тільки орієнтуються на правові наслідки, але й враховують юридичні факти, які ці наслідки обумовлюють [12, с. 17]. Поява одних юридичних фактів відповідає інтересам суб'єктів, і вони роблять необхідні кроки до того, щоб ці факти виникли (підстави для преміювання, заохочення, надання відстрочок і пільг), появи інших юридичних фактів намагаються уникнути (підстави для застосування мір відповідальності, пропуск строків позовної давності і т.д.). Юридичні факти, таким чином, – не пасивний елемент механізму правового регулювання. Встановлення тих або інших юридичних фактів може використовуватися і реально використовується законодавством як засіб впливу на поведінку суб'єктів. Важливим є те, які соціальні обставини можуть і повинні мати юридичне значення, як з маси важливих і другорядних ознак соціальної ситуації вибрати саме ті, які повинні стати юридичними фактами. У процесі вибору юридичних фактів можна виділити кілька кроків.

Перший крок – визначення місця юридичних фактів у загальній концепції цивільно-правового регулювання. Перш ніж конструювати конкретні склади, необхідно вирішити питання, яким методом будуть регулюватися дані відносини, яка група юридичних засобів буде притягнута для їх впорядкування. При цьому принципове значення має точно вивірене співвідношення між суворо визначеними юридичними фактами та обсягом вільного розсуду. Для адміністративного методу це співвідношення одне, для цивілістичного – інше. Невірне визначення місця юридичних фактів у загальній картині правового регулювання – стратегічна помилка, яку дуже важко виправити в подальшому.

Другий крок у виборі юридичних фактів – визначення соціально-юридичної ситуації (або виду ситуації), що служить об'єктом правового впливу. Завдання полягає в тому, щоб у ланцюзі суспільних відносин знайти ланку, максимально зручну для правового регулювання. Очевидно, що зовсім не кожна ділянка суспільних відносин пасує для цих цілей.

Соціально-юридична ситуація повинна відповідати ряду вимог. По-перше, вона повинна бути об'єктивно контрольованою, зручною для соціального контролю з використанням правових засобів. Залежно від змісту, складу учасників і так далі соціальна ситуація може більшою або меншою мірою піддаватися соціально-правовому контролю. Велике значення для такого контролю має наявність надійних організаційних засобів, необхідних матеріальних і кадрових

ресурсів. Але річ, звичайно, не тільки в цьому. Соціально-правовий контроль не повинен вести до вторгнення в особисте життя громадян, ущемляти їхні законні права та інтереси. Ситуація, що підлягає юридичному регулюванню, повинна бути визначеною. Достатньо визначеними повинні бути коло учасників відносин, їхні соціальні ролі, характер соціальної суперечності. Чим більше коло обмежень передбачене санкцією норми, тим більш точно повинні бути визначені факти, за які вона застосовується.

У правовому регулюванні варто прагнути використати соціальні ситуації з мінімальним розкидом варіантів. Ситуації з великою варіабільністю ускладнюють правове регулювання, оскільки правотворчий орган стикається з необхідністю охопити єдиним правилом велику кількість неоднорідних випадків. Ускладнення виникають й у правозастосовчій практиці при кваліфікації цих ситуацій.

Зрозуміло, існує чимало випадків, коли законодавство змушене регламентувати соціальні ситуації з більшим розкидом варіантів. Тут можливі й застосовуються різні юридичні рішення. Складну різноманітну ситуацію можна розбити на декілька відносно простих ситуацій. У конструкцію правового регулювання можна ввести індивідуально обумовлені факти. У сполученні із системою процесуальних гарантій ці засоби забезпечують надійне регулювання великих масивів ситуацій.

Правильне визначення загальної структури правового регулювання та безпосередньої ділянки впливу (юридичної ситуації) дозволяє зробити третій крок – перейти безпосередньо до вибору юридичних фактів. Обираючи юридичні факти, треба виходити з того, що юридичне значення факту ґрунтується на його соціальному значенні. Так, досягнення повноліття – свідчення розумової та фізичної зрілості людини, її здатності брати участь у широкому колі соціальних відносин, нести повну відповідальність за свої дії. Саме з цього випливає і юридичне значення факту. Якби факт повноліття не мав соціальної цінності, він не міг би мати і юридичного значення.

Залучення тих або інших обставин в орбіту правового регулювання залежить не тільки від соціально-економічних причин, але й чималою мірою від рівня розвитку законодавства, зрілості наукової думки, правових традицій, що існують у державі. Вибір юридичних фактів – складне творче завдання, вирішуване в процесі розробки нормативного акта, при кодифікації законодавства та в ряді інших випадків.

У підручнику за редакцією Є.О. Харитонова зазначається, що “підстави виникнення, припинення і трансформацій цивільних правовідносин ґрунтовно відрізняються від юридичних фактів в інших галузях права за видами, змістом і характером правових наслідків. Зокрема, цивільні права й обов’язки виникають (припиняються, змінюються тощо) не лише з підстав, передбачених актами цивільного законодавства, але також внаслідок дій суб’єктів цивільних відносин, котрі на підґрунті загальних засад цивільного права (законодавства) породжують відповідні цивільні права й обов’язки” [10, с. 29].

У більшості цивільних кодексів юридичні факти конкретизуються. У підручнику за редакцією Р.Б. Шишки виділяються “декілька рівнів встановлення підстав виникнення цивільних прав і обов’язків: загальний, спеціальний і окремий”.

Загальні засади цивільного права зазначаються безпосередньо у ст. 11 ЦК України. Це найбільш широкий перелік таких підстав, що, власне, максимально наближений до доктрини юридичних фактів взагалі. Спеціальний порядок виникнення цивільних прав має підгалузевий, чи інституційний, характер. Так, підстави виникнення права власності зазначені у ст. 328 ЦК України. Окремо регулюється набуття прав на речі, що обмежені в цивільному обігу. Так, види об'єктів цивільних прав, які можуть належати лише певним учасникам обігу або перебування яких в обігу допускається за спеціальним дозволом (об'єкти обмежено оборотоздатні), визначаються у спеціальному порядку, встановленому законом. Спеціально врегульовано підстави припинення прав (довіреності), зобов'язань тощо.

Для цивільного права характерна більша, у порівнянні з адміністративним правом, і менша, у порівнянні з кримінальним правом, деталізація юридичних фактів [12, с. 56]. Більш деталізоване визначення суб'єктів або об'єктів правових відносин у нормах цивільного права дозволяє зняти частину інформаційного “навантаження” із системи юридичних фактів. Що ж стосується адміністративного права, то там питома вага інформаційного “навантаження” переноситься здебільшого на визначення суб'єктів. Це необхідно враховувати при вдосконаленні регулювання в галузях права, при розробці нормативних актів, у процесі кодифікації законодавства.

Інформаційний потенціал юридичних фактів розкривається також у визначенні мотивів поведінки особи. Хоча сам по собі мотив здійснення тих або інших юридичних дій не є юридичним фактом, але правильне його встановлення значною мірою сприяє з'ясуванню реальних відносин сторін, допомагає суду в оцінці доказів, що, у свою чергу, прямо відбивається на обґрунтованості судового рішення. Необхідність встановлення мотивів поведінки впливає з того, що дії людей не безмотивні, не безцільні. Однак мотиви, з погляду норм цивільного права, не набувають юридичного значення самі по собі [7, с. 35]. Будучи внутрішніми імпульсами, внутрішніми пружинами, що спонукають особу до здійснення певних вчинків, мотиви поведінки, як найблагородніші, так і аморальні, оскільки вони залишилися лише у свідомості тієї або іншої особи та не одержали свого об'єктивного вираження в діях останньої, байдужі для норм права. Правильно зрозумілі мотиви поведінки допомагають зв'язати між собою на перший погляд зовсім розрізнені та нічим не обумовлені факти. Коли ж останні будуть взяті в певному зв'язку та послідовності, процес застосування норм цивільного права буде значно полегшений і ступінь правильності висновків суду з розглянутих їм у справі фактичних обставин буде значно вище. Інформування про значення юридичних фактів сприяє зменшенню застосування примусу у зв'язку з поінформованістю та зацікавленістю суб'єкта в настанні зазначених юридичних фактів. Для забезпечення виконання кожним суб'єктом своїх обов'язків та реалізації належних йому прав необхідно, щоб кожен суб'єкт знав, коли вони виникають або припиняються, що вимагає не лише вчинення відповідних правороз'яснювальних дій, але й відповідного стану правової регламентації юридичних фактів.

Необхідною умовою набуття особою суб'єктивних цивільних прав є наявність у неї цивільної правосуб'єктності. “Цивільну правосуб'єктність звичайно визначають як соціально-правову можливість (здатність) особи бути учасником цивільних правових відносин” [10, с. 31].

Є.О. Харитонов виділяє передумови правосуб'єктності: природна – природне право, соціальна – існування суспільства, в якому перебувають потенційні учасники цивільних відносин, юридичні – норми права, формально-юридичні – норми, закріплені в актах цивільного законодавства [10, с. 31]. До того ж “приватне право має основою, підґрунтям природне право людини, тому держава може обмежувати його лише тоді, коли необхідним є захист прав інших індивідів. При цьому слід наголосити на тому, що для права як явища цивілізації первинною сферою є право приватне. Тобто це така правова сфера, котра не є продуктом і інструментом державної влади (і щодо цього не є похідною від влади), а народжується спонтанно, внаслідок потреб самого життя. Але є і інша сфера — публічно-правова, яка враховує інтереси, перш за все публічні, а отже — державні. У цій сфері суб'єктивне право визначається за вольовим принципом, оскільки тут держава вольовим шляхом, у нормативному порядку визначає публічний інтерес. Він домінує в цих відносинах, і тут виражається воля держави, відтак відбувається узгодження індивідуальних інтересів у інтересі публічному. Тому для сфери приватноправової виправданою є теорія природних прав, а для публічної сфери — вольова теорія” [3]. Таким чином, одним із аспектів прояву інформаційної функції суб'єктивного цивільного права в тому числі може бути і інформування суб'єктів про природне право.

Елементами правосуб'єктності Є.О. Харитонов розглядає правоздатність та дієздатність. Цивільна правоздатність – це здатність особи мати цивільні права та обов'язки. Цивільна дієздатність – це здатність особи своїми діями набувати для себе цивільні права і створювати цивільні обов'язки. Правоздатність – абстрактна, тобто загальна можливість, що належить усім [13, с. 4]. Зміст цивільної правоздатності особи – це сукупність тих цивільних прав і обов'язків, які вона може мати [10, с. 31]. Таким чином, інформаційний потенціал цивільної правоздатності як передумови суб'єктивного цивільного права може бути розкритий в інформуванні суб'єктів про можливість даного суб'єкта мати інші суб'єктивні цивільні права та обов'язки.

На думку М.М. Агаркова, правоздатність – це явище, що динамічно розвивається. Її варто розглядати не статично, тобто не як загальну абстрактну передумову, для того щоб мати права, а в русі, як конкретну можливість стати носієм певного суб'єктивного права. Для цього необхідні відповідні передумови, до їх числа належить наявність у даної особи такого суб'єктивного права, що дозволяє реалізувати правоздатність у зазначеному вище змісті, а також виникнення певних юридичних фактів [14, с. 70].

Не будь-хто може придбати річ у власність, а лише той, хто має для цього необхідні гроші, і лише за умови згоди на відчуження речі з боку продавця. Продати річ, за загальним правилом, може лише власник цієї речі. Інакше кажучи, з точки зору М.М. Агаркова, цивільна правоздатність для кожної даної особи в

кожний даний певний момент означає можливість мати певні конкретні права та обов'язки залежно від її взаємин з іншими особами [14, с. 70]. З цієї точки зору, саме про ці взаємини може інформувати наявність в особи суб'єктивного цивільного права.

Щодо дієздатності, то наявність суб'єктивного цивільного права не може інформувати про обов'язкову наявність дієздатності, адже, наприклад, особа, визнана недієздатною, може мати суб'єктивні цивільні права. А от набуття своїми діями для себе конкретного суб'єктивного цивільного права може інформувати не просто про наявність дієздатності, а навіть про її вид: часткову, неповну, повну, або про обмежену дієздатність, а відповідно, і про здатність суб'єкта своїми діями набувати для себе певне коло суб'єктивних цивільних прав і створювати певне коло цивільних обов'язків. До того ж набуття своїми діями для себе конкретного суб'єктивного цивільного права може інформувати й про наявність певного елемента дієздатності [14, с. 98]: можливості самостійного здійснення правочинів (правочиноздатності), можливості нести самостійну майнову відповідальність (деліктоздатності), можливості складати заповіт і бути спадкоємцем (тестаментоздатності), можливості обирати собі представника і самому виступати як представник (трансдієздатності), можливості займатися підприємницькою діяльністю (бізнесдієздатності), можливості бути учасником сімейних відносин (шлюбно-сімейної дієздатності), а отже, і про здатність суб'єкта своїми діями набувати для себе певне коло суб'єктивних цивільних прав і створювати певне коло цивільних обов'язків.

Серед факторів суб'єктивного права окремі вчені розглядають волю та інтерес [4, с. 11]. Воля лежить не тільки в основі власних дій носія суб'єктивного права, але в основі встановлення зв'язку в правовідносинах, формуючи передумови реалізації інтересу через підпорядкування й використання інших. Характерною рисою суб'єктивного права є його залежність від волі індивіда [1, с. 19]. Інтерес – антропологічний фактор суб'єктивного права, оскільки він починається в природі людини та визначається її основними потребами. Через категорію суб'єктивного права конкуруючі інтереси набувають базис, що нормує, який створює не тільки свободу дій, але й можливості їх здійснення. Завдяки отриманню інформації щодо суб'єктивних прав одних суб'єктів можна скласти уяву про їхню волю та інтереси, результатом чого може стати вплив на діяльність інших суб'єктів, який може виявитися в самостійній корекції поведінки чи в керуючому впливі.

Сутнісні властивості суб'єктивного цивільного права знаходять свій прояв і реалізуються в його структурних елементах (правомочностях) [15, с. 18]. Правомочність – це певна конкретизована можливість поведінки. Суб'єктивне право конкретизується, наближується до дійсності, фактичної поведінки через певний вид правомочності [1, с. 19].

Співвідношення суб'єктивного права з елементами системи юридичних засобів цивільно-правового регулювання багато в чому визначається його структурою, що включає в себе право на власні дії, право вимоги, право на захист. Саме ці правомочності обумовлюють багатоаспектність зв'язку суб'єктивного права із

засобами цивільно-правового впливу на суспільні відносини [2, с. 15]. Саме правомочності, що входять у структуру того або іншого суб'єктивного права, визначають можливість конкретних варіантів поведінки в рамках як абсолютних, так і відносних цивільних правовідносин. Тому ефективність інформаційної функції суб'єктивного цивільного права багато в чому залежить від ступеня повноти та формальної визначеності законодавчого закріплення правомочностей основних майнових і особистих немайнових прав, а також точності їх договірно-правової інтерпретації [2, с. 20]. Так, наприклад, розкриття структури суб'єктивного права власності з визначенням правомочностей і субправомочностей, а не проста констатація їх існування в ч. 1 ст. 317 ЦК України, сприяла б посиленню інформаційної функції суб'єктивного цивільного права. Якщо ми прагнемо все ж таки вести мову про єдине суб'єктивне право власності й розглядаємо його як таке, то маємо аналізувати саме стосовно цього поняття всі правомочності – не лише власної поведінки, але й вимоги поведінки від інших осіб, та правомочності вимагати захисту порушеного права власності. Звідси випливає висновок про необхідність розгляду змісту права власності у двох площинах: 1) як суб'єктивного права взагалі; 2) як змісту права на власну поведінку власника, котра в багатьох випадках служить вираженням права власності взагалі. Таким чином, зміст права власності в цілому має включати такі елементи: 1) право на власну поведінку (право на здійснення права власності на власний розсуд); 2) право вимагати від усіх не створювати перешкод у здійсненні права власності (не порушувати його); 3) право звернутися до державних органів за захистом порушеного права власності.

У свою чергу, змістом права здійснення права власності є: право володіння, право користування, право розпорядження. Кожна з можливостей, що входять до складу права на власну поведінку, є щось менше, ніж воно саме. Тому в рамках вчення про структуру суб'єктивного права ці можливості варто називати не правомочностями, а субправомочностями [16, с. 20].

У зв'язку із зазначеним ч. 1 ст. 317 ЦК України могла б мати такий вигляд: “Власникові належать право на власну поведінку, змістом якого є право володіння – юридична можливість фактичного впливу на річ, право користування – юридична можливість видобування споживчих властивостей речі, право розпорядження – юридична можливість визначення фактичної та юридичної долі речі; право вимагати від усіх не створювати перешкод у здійсненні права власності; право звернутися до державних органів за захистом порушеного права власності”.

Інформаційна функція суб'єктивного цивільного права виявляє себе також в інформуванні суб'єктів про можливості користуватися матеріальними та особистими благами для здійснення об'єктивної потреби участі в економічній, політичній, ідеологічній сферах суспільних відносин як активних і творчих суб'єктів, а також такі можливості, як специфічна соціальна цінність, яка використовується як об'єкт економічного обігу [2, с. 10].

Суб'єктивне право – це міра можливої поведінки, але не всяка можлива поведінка це суб'єктивне право. Проста можливість здійснення тих чи інших

дій ще не створює того, що в правовій науці прийнято називати суб'єктивним правом. Це означає, що суб'єктивне право – це не будь-яка, а особливого роду можливість, котра забезпечена обов'язком інших осіб, та така, що гарантується державою [1, с. 21]. Таким чином, інформаційна функція суб'єктивного цивільного права може виявляти себе також в інформуванні про наявність юридичного обов'язку, що йому кореспондується.

Література

1. Хохлова Е.М. Субъективное право и юридическая обязанность в механизме правового регулирования: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Саратов, 2008. – 29 с.
2. Мичурин Л.В. Субъективное право в системе юридических средств гражданско-правового регулирования: Структурно-функциональный анализ: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – М., 2004. – 26 с.
3. Харитонов С.О., Харитонов О.И. Реализация та захист суб'єктивних прав через призму класифікації правовідносин // Актуальні проблеми політики. – 2002. – Вип. 13-14. – С. 347-353.
4. Гаврилов В.Н. Категория субъективного права в отечественном правоведении: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. – Казань, 2006. – 18 с.
5. Яковлев В.Ф. Россия: экономика, гражданское право (вопросы теории и практики). – М., 2000. – 265 с.
6. Исаков В.Б. Юридические факты в российском праве. – М.: Юрид. Дом “Юстицинформ”, 1998. – 48 с.
7. Красавчиков О.А. Юридические факты в советском гражданском праве. – М., 1958. – 324 с.
8. Толстой Ю.К. К теории правоотношения. – Л., 1959. – 128 с.
9. Халфіна Р.О. Обще учение о правоотношении. – М.: Юрид. лит., 1974. – 340 с.
10. Цивільне право України: Підручник / За ред. С.О. Харитонova. – О.: Юрид. літ., 2005. – 264 с.
11. Синяков В.Н. Функции юридических фактов // Вопр. теории гос. и права. – Саратов, 1988. – С. 147.
12. Исаков В.Б. Юридические факты в советском праве. – М.: Юрид. лит., 1984. – 48 с.
13. Братусь С.Н. Субъекты гражданского права. – М., 1964. – 348 с.
14. Агарков М.М. Обязательство по советскому гражданскому праву. – М., 1958. – 268 с.
15. Злобин В.В. Субъективное гражданское право и экономическая безопасность частных предпринимателей: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – М., 2003. – 23 с.
16. Власова А.В. Структура субъективного гражданского права. – М., 2001. – 346 с.